

GUIDO DE BRÈS

opsteller van de Nederlandse Geloofsbelijdenis

IN ZIJN LEVEN EN STERVEN
en

ENIGE BRIEVEN

kort vóór het ondergaan van de marteldood uit de gevangenis
aan zijn huisvrouw en moeder door hem geschreven

Uit het Frans vertaald.

Dewijl hij Mij zeer bemint (spreekt God); zo zal Ik hem uithelpen;
Ik zal hem op een hoogte stellen, want hij kent Mijn Naam.
Psalm 91:14.

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2004

GUIDO DE BRÈS.

Reeds vroeg verspreidde zich de hervorming in de Nederlanden. Reeds in 1523 werd het Nieuwe Testament in het Vlaams overgezet. Keizer Karel de Vijfde trachtte door de vervolging de zaden van het Woord van God te verstikken. Echter vermenigvuldigden de volgelingen van het Woord te midden van die wreedheden, door welke men poogde hen uit te roeien.

In de eerste tijden der hervorming betoonden de monniken veel ijver om de strekking der gemoederen in België tegen te gaan. Reeds vóór Luther hadden de aanvallen van Erasmus hen doen ontwaken en op hunne hoede gezet. Zij werden ondersteund uit andere gewesten. In het bijzonder te Bergen in Henegouwen vervulde een Italiaanse monnik de stad met zijn predikatiën. Hij hield redevoeringen op de straten; hij drong zeer zorgvuldig aan op de noodzakelijkheid om zich aan de Paus te onderwerpen, en bekoorde alle zijn toehoorders door zijn Italiaanse welsprekendheid. Men volgde hem na, men schaarde zich om hem heen, men hoorde hem aan met verrukking. Onder zijn grootste bewonderaars bevond zich een nauwgezet godsdienstige vrouw, echtgenoot van een burger van Bergen, de Brès geheten.

Dat zelfde jaar werd haar zoon Guido de Brès geboren. Deze onderscheidde zich vroeg door zijn nauwgezetheid, en door de ijver die hij aan de dag legde voor al de bijgelovigheden der Roomse kerk. Een exemplaar der Heilige Schriften hem in handen gekomen zijnde, begon hij hetzelfde zeer gretig te doorlezen, en bepaalde zich geheel en al tot deze studie. Weldra leerde hij de waarheid van het Evangelie kennen. Toen God hem door Zijn Heilige Geest te verstaan gegeven had, dat de mens behouden wordt door genade, wijdde hij zichzelf toe aan Jezus Christus zijn Verlosser.

De jonge Guido leerde het glasschilderen; doch hij nam alle voorkomende gelegenheden waar om aan zijn ouders, zijn gezellen en zijn vrienden de waarheden te verkondigen, die hem zo dierbaar geworden waren. De meesten wilden hem niet aanhoren. Zijn moeder echter werd tot God bekeerd; schoon de juiste tijd hiervan niet bekend is. De haat en tegenstand namen intussen toe, en daar onze jeugdige schilder gevaar liep om bij de Regering aangeklaagd te worden, meende hij dat het zijn plicht was zijn vaderland te verlaten.

Eduard VI was in 1547 Hendrik VIII op de troon van Engeland opgevolgd. De voortreffelijke Cranmer, Aartsbisschop van Kantelberg was ijverig werkzaam in het voortplanten der gezonde leer in dat rijk. Engeland was toen een geopende schuilplaats voor allen die Jezus Christus beleden. Zelfs werden, door de invloed van Cranmer, zeer vele uitnemende godgeleerden, als Bucer, Fagius, Pierre Martyr, enz., daarheen geroepen. Daarheen was het dan ook dat Guido de Brès de vlucht nam.

Hij werd meer en meer bevestigd in het geloof, zijn kennis breidde zich uit, en hij besloot zich geheel en al aan de dienst des Evangelies toe te wijden. Enige tijd daarna vernomen hebbende, dat de Evangelische Christenen in de Nederlanden wederom een weinig vrede genoten, en dat aldaar gelegenheid was om het Woord van God te verkondigen, stak hij de zee over, ten einde zijn landgenoten te hulp te komen. Hij doorreisde het land, en vermaande op een eenvoudige en Christelijke wijze in alle plaatsen waar hij toehoorders vond, hoe gering derzelve aantal ook zijn mocht. Na op deze wijze in de steden en op het land het Evangelie verkondigd te hebben, vestigde

hij zich in Rijssel, in welke plaats zich een groot getal gelovigen bevond. Sinds enige jaren werd aldaar het Woord van God heimelijk gepredikt, in de huizen, in de bossen, in het open veld, in onderaardse holen, zonder dat het gevaar waaraan zij, die zich onder het gehoor van die predikingen bevonden, blootgesteld waren, de vurige begeerte die zij hadden om met het brood des levens gevoed te worden, enigszins kon verkoelen. Het was de verzorging van deze kudde welke Guido de Brès op zich nam.

Doch niet alleen moest hij de gelovigen in hun geloof versterken, en nieuwe zielen voor Christus trachten te winnen; hij had ook daarenboven jammerlijke dwalingen te bestrijden. Het was aan de dweepzieke wederdopers gelukt hun onkruid onder het goede zaad des Woords te mengen. Hunne valse leringen werden door Guido met alle kracht bestreden, zijn onvermoeide pogingen werden van boven gezegend; de gemeente te Rijssel was overvloeiende van goede werken, en zeer vele onwetenden werden tot de kennis van God gebracht.

Het was toen voor de Nederlanden een tijd van vrede. Karel V, die strenge plakكاتen tegen de Evangelische Christenen had uitgevaardigd, was eindelijk door de rampen van zijn volk en door de voorstellingen, hem door de Regentes, zijn zuster, Koningin weduwe van Hongarije, gedaan, bewogen geworden. Daarenboven bedacht hij dat zijn gestrengheid zeer gevaarlijke gevolgen na zich zoude kunnen slepen, en dat schone land ontvolken, hetwelk hem steeds zo vele hulpmiddelen had opgeleverd. Dientengevolge had hij dan ook in de laatste jaren meerder vrijheid van Godsdienst aan de bewoners van Zuid-Nederland geschonken.

In 1555 nam deze staat van zaken een einde. Toen was het dat Keizer Karel de regering der Nederlanden zijnen zoon Filips in handen stelde. Deze vernieuwde de plakكاتen van zijnen vader, en gaf bevel aan de regeringen en aan de Magistraten om dezelve ten strengste ten uitvoer te brengen.

Deze plakكاتen behelsden, dat een ieder, die de nieuwe meningen was toegedaan, van zijn waardigheid of bediening zou afgezet worden; dat alle mannen die overtuigd werden de leer der kettters aangenomen, of hunne vergaderingen bijgewoond te hebben, met het zwaard zouden gedood, en elke vrouw, aan dezelfde misdaad schuldig bevonden, levend begraven zou worden. Deze straffen waren uitgesproken zelfs tegen hen die de verklaring aflegden, van de Evangelische leer vaarwel te zeggen. Zij die in dezelve bleven volharden werden overgegeven om verbrand te worden. De ingezetenen die aan de zogenaamde kettters een schuilplaats verleenden, of die, ze kennende, hen niet gerechtelijk aanklaagden, werden aan dezelfde straffen onderworpen. Filippus, niet tevreden met deze bloedplakكاتen te doen afkondigen en in werking te brengen, benoemde een bijzondere rechtbank ter uitroeiing der ketterij, die, alhoewel zij de naam der inquisitie niet droeg, er echter het al te getrouwe beeld van was, met opzicht tot haar doel en tot de door haar gebruikte middelen om hetzelfde te bereiken. Zeer vele mensen werden ten gevolge van blote achterdocht gevangen gezet, en op de verachtelijkste getuigenissen gepijnigd. De beschuldigten werden noch gehoord in tegenwoordigheid van hunne beschuldigers, noch werden zij met de hun ten laste gelegde misdaad bekend gemaakt. Al de aan Filippus voorgestelde vertogen waren vruchteloos. "Ik wil liever geen Koning zijn", antwoordde hij "dan kettters tot onderdanen te hebben".

De Rijsselse gemeente was een der eersten die van de bloeddorst des Konings lijdten moest. In 1556 werden de gevangenen opgevuld, stroomde het bloed van de schavotten. Guido de Brès, zijn kudde verspreid ziende, begaf zich naar Gent, en gaf aldaar een werk uit, zijnde een uittreksel uit de oude Godegeleerden, en tot titel

hebbende: *De staf des geloofs*. Doch begerende zich deze tijd van werkeloosheid ten nutte te maken, begaf hij zich naar Lausanne en Genève, ten einde zich op enige studiën toe te leggen.

Echter zegende God de gemeenten in België, want werd de stem van de bedienaren des Woords minder gehoord, zo sprak het bloed der martelaren met kracht. De brandstapels en het zwaard der inquisiteuren waren veel meer dienende om de ijver, die de Christenen bezielde op te wekken, dan zij dezelve onderdrukten; en uit het midden van de vlammen die de martelaren verteerden, kwamen vonken te voorschijn, die de leer van het Evangelie meer en meer verspreidden.

Guido de Brès kon niet besluiten lange tijd van zijn broederen verwijderd te blijven. Hij keerde naar de Nederlanden terug en versterkte er de gemeenten van Doornik, van Rijssel, van Valenciennes. God bewaarde hem als in het midden des vuurs, en belette dat hij zijnen vijanden in handen viel. Al de Gereformeerde gemeenten in Vlaanderen genoten enigermate de vrucht zijner werkzaamheden en zorgen. En toen nu de vervolgingen zo hevig werden, dat hij in dezelve niet meer kon prediken of vermanen, begaf hij zich naar Frankrijk, en was werkzaam om in dat land de gemeenten op te bouwen, inzonderheid die van Amiens en van Montdidier.

Te midden van al deze werkzaamheden gevoelde Guido, hoe nuttig het voor de Gereformeerde gemeenten in de Nederlanden zou zijn, bijaldien er een algemene belijdenis van haar geloof werd opgesteld. Dus doende zouden zij heerlijkheid geven aan Jezus Christus, de eeuwig gezegenden God en hare enige hoop. Daardoor zouden zij de lasteringen doen ophouden, die door onbeschaamde tegenstanders tegen hun Godsdienst werden uitgestrooid. Zij zouden er de gelijkheid van hare leer met die der Protestanten in Duitsland, Zwitserland en Engeland door aantonen. Zij zouden de onwetenden voorlichten, en eindelijk, zijzelf gesterkt en opgebouwd worden in haar allerheiligst geloof. Guido de Brès, hierin door Adrianus Saravia en drie of vier andere leeraren bijgestaan, maakte dan een belijdenis van het geloof der Protestanten in de Nederlanden gereed.

Deze belijdenis werd eerst in het Frans geschreven, doch ogenblikkelijk in het Vlaams overgezet. Hij deelde ze mede aan de leeraren en aan de kerken, opdat deze er de veranderingen en verbeteringen in zouden brengen die zij geschikt vonden. Dus gewijzigd verscheen zij in het jaar 1561; dezelve bevat zeven en dertig artikelen aan de Roomse leer tegenovergesteld, en overeenkomstig met het Woord van God, zoals hetzelfde te Genève beleden werd.

De Nederlandse kerken zeiden onder anderen in deze moedige belijdenis, die zij hunnen vrienden en hunnen vijanden aanboden, en die nog heden de belijdenis der Gereformeerden in Holland is: "Wij verwerpen al wat men leer van de vrijen wil des mensen, aangezien de mens niet dan een slaaf der zonde is, en niet hebben kan, tenzij dat het hem gegeven zij uit de hemel." (Art. 14). "Wij zeggen te recht met Paulus, dat wij door het geloof alleen, of door het geloof zonder de werken gerechtvaardigd worden. Doch wij verstaan niet, dat het om eigenlijk te spreken, het geloof zelve is, dat ons rechtvaardigt: want het is maar een instrument, waarmede wij Christus onze rechtvaardigheid omhelzen." (Art. 22).

De Gereformeerden in de Nederlanden zonden deze belijdenis aan de Koning, en vergezelden dezelve van enen brief waarin zij zelden: "Alhoewel wij ongeveer honderd duizend in getal zijn, zo gedragen wij ons nochtans in stilheid, en wij betalen onze belastingen even als de overige ingezetenen: hetwelk zonder twijfel een bewijs is dat wij aan geen opstand denken." Filips zag in deze mededeling een dreiging, en

werd er slechts te heviger door aangezet in het voortzetten zijner bloeddorstige voornemens.

Guido de Brès veranderde nog veelmalen van woonplaats, zich overal begevende waar hij meende dat zijn tegenwoordigheid het meest vereist werd. Hij bleef enige tijd te Sédan, begaf zich toen naar Antwerpen, en vestigde zich eindelijk in zijn oude gemeente te Valenciennes, die hem met grote blijdschap, ontving. Hij was toen sinds enige jaren gehuwd en had verscheiden kinderen.

Hij had te Valenciennes tot ambtgenoot Pérégrin de la Grange, een Dauphinees van geboorte, en die uit Genève daarheen gezonden was. De Evangelische kerken genoten toen een weinig vrede en vrijheid; doch dit was slechts van korte duur. De hertogin van Parma was in 1559 tot regentes der Nederlanden benoemd geworden, en van de aanvang van haar bestuur af had zij zich zeer ijverig betoond om aan Filips II te behagen. In 1565 vaardigde zij een edict uit, waarbij, tegelijkertijd dat met hetzelfde, de vorige nader bekrachtigd werden, aan de gouverneurs en aan de raden bevel gegeven werd om met alle gestrengheid voor derzelver uitvoering te zorgen.

Het was niet de tegenstand der Evangelische Christenen dien het Spaanse Gouvernement te duchten had, 's Lands Edelen en de natie in het algemeen waren tegen hem verbitterd. De in het land gezonden Spaanse soldaten, de nieuw bevestigde bisdommen, de inquisitie die men in België wilde invoeren, waren even zoveel redenen tot ontevredenheid. Het nieuw uitgevaardigde edict gaf aanleiding tot een openlijke uitbarsting. De Prins van Oranje bekleedde in de Nederlanden een hoge waardigheid. Deze Vorst, te verlicht om de gevolgen dezer gewelddadige maatregelen niet in te zien, schreef aan de Regentes, dat, "ingevolge de gezindheid des volks, het aan de dienaren des Konings onmogelijk was zijn bevelen op te volgen, zonder enen burgeroorlog te verwekken, en dat bijaldien zijn Hoogheid onveranderlijk besloten had om de edicten onmiddellijk en zonder bepaling ten uitvoer te doen leggen, het zijn begeerte was, zich in zijn bediening te zien vervangen door een meer geschikt persoon om de Koning in zijn oogmerken bij te staan."

Maar de overige Edelen waren noch zo teder van geweten, noch zo omzichtig in hun gedrag. Een eedgenootschap of verbond kwam tot stand, welks eerste aanlegger Filips van **Marnix Heer van St. Aldegonde** was. Het doel van hen die aan hetzelfde deel namen was, om zich onderling te verbinden het tot stand komen der inquisitie te verhinderen. Een dergelijke acte werd in een oogenblik in alle provinciën verspreid, en personen van allen rang en gezindheid haastten zich die te ondertekenen.

De Regentes, deze tijdingen vernemende, zond in alle haast twee Edellieden naar Filips om er hem van te verwittigen, en hem het smeekschrift der verbondenen mede te delen. In die tussentijd verspreidde zich het gerucht, dat de Regering de openlijke belijdenis der Gereformeerde Godsdienst had toegestaan. En inderdaad, gedurende zes of zeven weken predikten de dienaren des Woords op vele plaatsen voor talrijke vergaderingen, en allen verheugden zich over deze zo treffende verlossing, de bewerkers waarvan de Roomse Edelen geweest waren.

Men begon in sommige steden de beelden, die in de kerken gevonden werden, omver te werpen, "hetgeen", zeggen de kroniekschrijvers van die tijd, "in vele steden des lands werd nagevolgd, evenals of het op bevel, of ten minste onder de toestemming der magistraten geschiedde, met zulk enen spoed en door een zo klein getal onbekende lieden, dat zij die getuigen waren van de zo plotselinge en zo algemene val van zo vele beelden, gedrongen zijn te belijden, dat het een buitengewoon werk des Heeren

is. Ook is er niet aan te twijfelen, of velen zijn er toe aangedreven geworden door enen brandenden ijver, bedroefd zijnde van zo langen tijd, zij en hunne voorouders, die beelden van steen en van hout, die zij als hagel uit de hemel van hunne tronen hebben zien vallen, als God erkend en aangebeden te hebben."

Dit in Vlaanderen gegeven voorbeeld werd in de overige provinciën gevolgd. Te Valenciennes was het grootste gedeelte der bevolking protestants. De Gereformeerden namen daar bezit van twee kerkgebouwen en wijdden ze aan de Evangelische eredienst toe.

Al wat er toentertijd gebeurde deed de sinds lang aan het hof van Filips II bestaande verbittering ten top stijgen. Van alle steden in de Nederlanden veroorzaakte Valenciennes hem de meeste onrust, hetzij van wege het grote getal der zich aldaar bevindende Protestanten, of door de gemeenschap die tussen deze stad en de Hugenoten in Frankrijk bestond.

De Regentes gaf ogenblikkelijk bevel aan Filippus van Noircarmes, gouverneur van Henegouwen, om met een leger op Valenciennes aan te rukken. De hierdoor ontstelde ingezetenen zonden de gouverneur enige afgevaardigden tegemoet, en boden aan zich te zullen onderwerpen, onder voorwaarden, dat men de stad niet noodzaakte een Spaanse bezetting te ontvangen. Noircarmes was onverbiddeijk, de stad werd aangevallen en, na een hardnekkige tegenstand, stormenderhand ingenomen. Enige dagen daarna werd met de gerechtsoefening een begin gemaakt, en tot eerste autodafé (geloofsgericht) werden de gouverneur, zijn zoon en vier en dertig ingezetenen ter dood gebracht, de 13en Maart 1567.

Guido de Brès en zijn medearbeider La Grange voorzagen het lot dat hen wachtte, bijaldien zij te Valenciennes bleven. Zij poogden gelijk ook nog vele andere Christenen, zich aan het gevaar te onttrekken. Doch na in het land te hebben rondgedwaald, van alle zijden vervolgd en omsingeld zijnde, werden zij eindelijk te Saint-Amand gevangen genomen: men belaadde hen met zware ketenen, en weldra daarna werden zij naar Valenciennes vervoerd, waar men hen in een onrein en duister kerkerhol wierp. Van dit ogenblik af bleef hun niets meer te doen, dan zich tot de marteldood voor te bereiden.

De gevangenis strekte dezen getrouwen belijders der waarheid in genen dele tot schuil noch rustplaats, daar de priesters onophoudelijk bij hen kwamen om hen in hunne ellende te honen, of met hen te redetwisten.

Den 18^e April en nog enige andere dagen, kwam de bisschop van Arras de gevangenen bezoeken, ten einde met hen over enige punten, de leer betreffende te twisten. Hij was een listig mens, en had ook zelf gedurende enigen tijd belijdenis van de waarheid gedaan. "Ik heb goede dunk van u", zeide hij tot Guido, op een vleiende toon; "ik weet, dat gij niet gramstorig, maar een redelijk mens zijt; ik ben overtuigd van uw ijver voor God, en dat uw behoudenis u ter harte gaat."

Het onderwerp van het geschil betrof inzonderheid het Nachتماال. "Geloof gij", vroeg Guido hem, "dat de Apostelen de mis gezongen hebben?" Ook nog andere mensen twistten met de gevangenen.

Guido de Brès werd in de gevangenis door een diepe droefheid overvallen; de oorzaak hiervan was, dat hij vernam, dat zoveel zogenaamde Gereformeerden tot de dwalingen der Roomse kerk terugkeerden. Onder een vloed van tranen riep hij uit: "Helaas! helaas! Duizend maal helaas! ongelukkig volk van Valenciennes; wanneer ik de opstand en de afval van zoveel mensen moet horen, wordt mijn hart van smart doorboord."

Op dezelfde tijd wendde hij zich tot hen die getrouw gebleven waren: "Mijne heren, mijn goede broeders", zei hij, "mijn blijdschap en mijn kroon, wees standvastig in de weg onzes Gods. Zijt niet als het riet, dat door alle winden bewogen wordt, maar geworteld, standvastig en onbewegelijk zijnde, verdraagt, zonder ophouden, de beproeving en de toets des Heeren. Indien gij wandelt in de vreze Gods, zo zal Hij Zijn aangezicht tot u wenden en zal u verlossen, uw vijanden, die de Zijnen zijn, ter aarde werpende, en zal u meer vrijheid geven om Hem te dienen dan immer."

"Mijne lieve schaaapjes", schreef hij aan zijn oude gemeente, "bidt God zonder ophouden dat Hij u geve te volharden, en dat de klein en zwakgelovigen mogen versterkt worden. En vergeet inzonderheid niet mij te gedenken in uw gebeden zolang als ik in dezen strijd zijn zal; want het is voor u en voor uw geloof dat ik strijde, en dat ik gaarne, indien het des Heeren wil is, zal opgehangen worden."

Ook waren zijn gedachten werkzaam met zijn vrouw, zijn kinderen en zijn moeder. "Gij zult niet meer in de mogelijkheid zijn", schreef hij nog aan de gelovigen te Valenciennes, "om mij bij voortdurend de blijken uwer vriendschap te geven; ik bid en smeeke u dezelve aan mijn arme vrouw en aan mijn kindertjes te bewijzen. Want om de Zone Gods en u ter dienste, is zij beroofd van haar man, en haar kinderen van hun vader, van hun vroegste jeugd af. Staat de arme weduwe en hare kindertjes bij in hetgene zij nodig zal hebben ... Vaart wel, mijn arme schaaapjes, het ga u wel."

De vrouw van Guido de Brès was met hare kinderen naar Sédan gevlucht. Toen was het dat hij aan haar, als ook aan zijn moeder de op dit bericht volgende brieven schreef.

In hun gevangenis die donker en schrikkelijk was, waren ze vrolijk. Guido, van de Gravinne van Reux, die hem uit nieuwsgierigheid kwam bezoeken, gevraagd zijnde hoe hij, met zulk een zware keten geboeid, slapen, eten of drinken kon, gaf haar dit antwoord: De goede zaak die ik handhave, en de goede consciëntie die God mij geeft, doet mij gemakkelijker slapen, eten en drinken dan al degenen die mij kwaad willen. En aangaande mijn ketens en banden, 't is er ver vandaan dat mij die verschrikken of ontrusten zouden. Ik verheug er mij in. Zij zijn mij eerlijk. Ik acht ze dierbaarder dan gulden ketenen, gouden ringen en andere dergelijke kostbare juwelen, want ze zijn mij veel nutter; ja, als ik 't geluid mijner ketenen hoor, dan dunkt mij dat er enig liefelijk snarenspeel en maatgezag in mijn oren klinkt. Niet dat zulks uit de eigenschap van zulke banden voortkomt, maar uit de oorzaak daar ik dus voor gehandeld worde, te weten: 't heilige Woord Gods.

Het was op Zaterdag, de 31^e Mei, om 3 uren in de ochtend, toen de cipier de gevangenis der twee Evangeliedienaren binnentrad en hen verzocht zich tot de dood voor te bereiden; daar hun vonnis te zes uren aan hen zoude voltrokken worden. De gevangenen loofden en verheerlijkten God, en zij bedankten de cipier voor de goede tijding die hij hun bracht.

Guido de Brès opgestaan zijnde, begaf zich naar de binnenplaats der gevangenis om de overige gevangenen te groeten. "Mijn broeders", zei hij hen, "heden ben ik ter dood veroordeeld om de leer van de Zone Gods. Geloofd zij daarvoor Zijn Naam! Ik ben zeer blijde. Nimmer had ik gedacht, dat God mij zulk een eer zou geschonken hebben. Ik gevoel dat mijn aangezicht verandert en verheugt van de genade welke meer en meer in mij toeneemt, en ik word van minuut tot minuut meer versterkt.

Toen vermaande hij de gevangenen dat zij goedsmoeds zouden zijn. "De dood is

niets", zeide hij hen; "o! hoe zalig zijn de doden, die in de Heere sterven!" Ziet gijlieden wel toe dat gij niets doet tegen uw consciëntie, want ik zie dat de vijanden des Evangeliums hun arglistigheid aan u zullen ten kosten leggen, om u wankelmoedig te maken, opdat gij van de waarheid zoudt afvallen en tegen uw consciëntie handelen. Zijt daarom naarstig op uw hoede, want zo gij zulks doet zult gij een gedurige hel in uw consciëntie hebben. Och broeders! hoe lieflijk is het een goede consciëntie te hebben."

Daarop vraagde hem een van de gevangenen of hij zekere schriften voltooid had waaraan hij begonnen was.

Nee, antwoordde hij, *"Ik zal ook niet meer arbeiden, want ik ga in de hemel rusten. De tijd mijner scheiding is nabij; ik ga in de hemel maaien wat ik op aarde gezaaid heb. Ik heb een goeden strijd gestreden, ik heb de loop beëindigd en ben mijn Overste getrouw geweest. Nu is mij de kroon weggelegd welke mij de rechtvaardige Rechter geven zal."*

Na nog andere vermaningen gedaan te hebben, voegde hij er met een vrolijk en lachend gelaat bij: "Het is mij alsof mijn geest vleugelen heeft om naar de hemel op te vliegen, daar ik heden genodigd ben aan de bruiloft mijns Heeren, de Zone Gods."

Terwijl hij nog sprak trad de cipier binnen, en zijn hand aan de hoed brengende, groette hem. "Het mishaaft mij dat de zaak zo gebeurd is", zeide deze man geheel ontroerd.

"Gij zijt mijn vriend", zeide Guido tot hem, terwijl hij hem wederom groette, "ik bemin u van goeder harte". Toen begaf hij zich naar de kleine zaal der gevangenis, na van de gevangenen afscheid genomen te hebben.

La Grange, gelijk men hem de tijd zijner gevangenis niet dan blijde gezien had, sprak ook met een vriendelijk gelaat al de gevangenen aan, zeggende: "mijn broeders! ik ben ter dood veroordeeld om de leer des Zoons Gods, en nu ga ik naar het eeuwige leven; want mijn naam staat in het boek des levens geschreven, en kan daar niet uitgedelgd worden, want de roeping Gods is onberouwelijk".

Toen hij nu, na hen vermaand te hebben zich te hoeden van de Paapse leer, in de zaal kwam, verzocht hij om een kleeborstel om zijn klederen te borstelen, hij deed ook zijn schoenen zwart maken, zeggende "dat hij zulks deed omdat hij tot de bruiloft genodigd was en dat hij op het banket des Lams ging.

Nog andere gevangenen kwamen bij hem en hem vindende met brood en wijn voor zich, vraagden zij hem 'of hij ter dood zou moeten geleid worden met die twee ijzers die hij aan het been had, waarop hij antwoordde: "ik wenste wel dat zij mij met dezelve begroeven als getuigen hunner wreedheid."

En als hem deze broeders vertroostten, zeide hij, dat hij zulk een blijdschap in zijn harte gevoelde dat hij noch tong noch mond had om zulks uit te kunnen spreken, en dat God hem tien duizendmaal meer genade bewees, dat Hij hem op deze wijze uit dit ellendig leven haalde, dan dat Hij hem op zijn bed liet sterven; overmits hij nu zo wel bij zijn verstand was, en bad God om die zijn barmhartigheid tot de einde toe. Daarna vermaande hij hen die tegenwoordig waren, dat zij met alle dankbaarheid deze weldaad zouden aannemen, namelijk dat God hen tot de kennis van het Evangelie Zijns Zoons geroepen had, en dat zulk een genade niet aan alle mensen geschiedde.

Kort daarop bracht men de twee dienaren van Christus naar het Stadhuis, om er hun

vonnis te horen voorlezen. Zij werden veroordeeld tot de strop. Zonder te spreken van de leer die zij gepredikt hadden, drong men er alleen op aan, dat zij het Nachتماال bediend hadden, niettegenstaande het verbod dat hun dienaangaande gedaan was. Vervolgens werden zij naar de marktplaats gebracht.

De la Grange werd het eerste gerecht, en op de ladder zittende riep hij overluid, dat hij alleen stierf om de waarheid Gods en dat hij daarop hemel en aarde tot getuigen nam. Guido de Brès op de gerechtsplaats aangekomen zijnde, boog zich aan de voet der ladder ter aarde, zijn gebed willende doen, maar men richtte hem ogenblikkelijk weder op en noodzaakte hem op te klimmen. Op de ladder zijnde keerde hij zich tot het volk en vermaande hetzelfde de magistraat te eerbiedigen, daardoor de Christelijke onderwerping die hem bezielde en de ere die hij, om de wille Gods, aan de gestelde machten toedroeg, openbarende. Daarna spoorde hij de gelovigen, die hem hoorden, aan, om te volharden in de leer die hij hun verkondigd had, betuigende dat hij de zuivere waarheid Gods gepredikt had, en het Evangelie der eeuwige zaligheid, voor hetwelk hij ter dood werd gebracht. ...

Men liet hem niet uitspreken. De commissaris wenkte de beul zich te haasten. Deze wierp Guido de Brès uit de ladder, die weldra daarna de geest gaf.

Deze dood, verhalen de kronieken van die tijd, maakte verschillende en krachtige indrukken op hen die getuigen van dezelve waren.

De krijgsknechten die het schavot omsingelden liepen in wanorde heen, en de stad doorlopende, vuurden zij op degenen die zij ontmoetten, hetzij deze Rooms of anders gezind waren, en doodden elkander onderling. Velen werden gewond, en sommigen vielen dood neder. Zo verheerlijkte God zijn kracht, even gelijk als toen de Heere zeide: "Ik ben het", de benden, afgezonden om Hem gevangen te nemen, ter aarde vielen, en niets konden uitrichten dan op het ogenblik toen Hij zich vrijwillig in hunne handen stelde.

De dood van Guido de Brès en de inneming van Valenciennes waren het teken tot nieuwe, tot de vreselijkste vervolging. Het algemene zeggen was, dat de Landvoogdes in Valenciennes de verloren sleutels van alle Nederlandse steden had weergevonden. 's Hertogenbosch, Antwerpen en verscheidene andere steden kregen bezetting. Vele Gereformeerde leeraars moesten in ballingschap gaan, en de vrije uitoefening der gezuiverde Godsdienst, die men als met enen oogwenk aanschouwd en in het bereik gehad had, scheen geheel ten onder gebracht.

Doch God liet niet toe dat het door Hem ontstoken licht geheel verduisterde. Derdehalve eeuw lang heeft dat licht in Nederland, geschaard om de belijdenis van de Brès, helder geschinen.

En welke nevelen in deze tijd om de waarheid die uit God is zijn saamgehoopt, eenmaal (dit mag men van de Heere verwachten), zal die bede van het oude Nederland blijken verhoord te zijn geweest, ook voor deszelfs nageslacht: *o Zon der gerechtigheid! bestraal ons!* (*)

(*) Keurspreuk van de Utrechtse Hogeschool.

GUIDO DE BRÈS AAN ZIJN VROUW.

Waarde en veelgeliefde vrouw in onzen Heere Jesu!

Daar ik te midden mijner blijdschap en opgeruimdheid gestoord wordt door de gedachte aan uwen angst en smart, zo is dit de reden waarom ik u thans schrijf en dat te meer, dewijl gij mij altijd met de tederste toegenegenheid hebt lief gehad, en het nu de Heere behaagt een scheiding tussen ons beiden te maken, in welke ik uw hartzeer meer gevoel dan het mijne; en ik smeed u, zo veel ik kan, dat gij u niet boven mate bedroeft, uit vreze van God te beledigen. Het is u genoeg bekend, dat toen gij met mij in het huwelijk zijt getreden, gij een sterfelijk man hebt genomen, die onzeker was van een enkel ogenblik levens.

En echter heeft het onzen goeden God behaagd om ons gedurende de tijd van ongeveer zeven jaren tezamen te laten leven. Indien de Heere ons langer tijd tezamen had willen laten, Hij bezat hiertoe voorzeker de macht, doch dit behaagt Hem niet; dat dan Zijn welbehagen geschiede, en dat welbehagen u een voldoende reden zij van Zijn handelen in dezen. Bedenk, van de anderen kant, dat ik niet door een bloot toeval mijn vijanden in handen gevallen ben, maar door de Voorzienigheid van mijn God, die alle dingen, zowel grote als kleine, leidt en bestuurt, gelijk wij dit zien uit hetgene "Jezus Christus ons zegt: "Vreest niet! uw haren zijn geteld. Worden niet twee muskens om één penningske verkocht? En gij gaat vele muskens te boven!"

Wat is er nu hetwelk wij minder achten dan een hoofdhaar? En echter hier zegt de mond der Goddelijke wijsheid dat God rekening houdt van het getal mijner haren. Hoe zou ik dan door het ongeluk en de tegenspoed achterhaald kunnen worden, zonder de toelating en de Voorzienigheid Gods? Dit is in genen dele mogelijk tenzij men zegge dat God geen God meer is. En ziedaar waarom de Profeet zegt: "Zal er een kwaad in de stad zijn, dat de Heere niet en doe?"

Wij zien dat deze leer al de heilige mensen die voor ons geweest zijn vertroost heeft te midden van al hunne droefnissen en beproevingen. Jozef, door zijn broeders naar Egypte verkocht, zeide: "Gijlieden wel, gij hebt kwaad tegen mij gedacht: doch God heeft dat ten goede gedacht. God heeft mij voor ulieder aangezicht henen gezonden naar Egypte om u bij het leven te behouden door een grote verlossing." Op dezelfde wijze gedroeg zich David ten opzichte van Simeï, toen deze hem vloekte. Zo ook handelde Job, en na hem al de anderen. Dit is de reden waarom de Evangelisten, na zo zorgvuldig het lijden en de dood van onze Heere Jezus Christus verhaald te hebben, er bijvoegen: "En dit geschiedde, opdat vervuld werd hetgeen van Hem geschreven is."

Ditzelfde moet men toepassen op al de leden van Zijn lichaam. Het is wel waar dat de menselijke rede tegen deze leer in opstand komt en haar wederstaat zo veel zij kan, gelijk ik dit zelf zeer dikwijls ondervonden heb.

Toen ik gevangen genomen werd, zeide ik bij mijzelf: "Wij hebben verkeerd gehandeld met in zo groot getal voort te trekken; wij zijn door dezen of dien verraden geworden; wij hadden ons nergens moeten ophouden en te midden van die verschillende gedachten bleef ik gebogen onder de last mijner denkbeelden, tot dat mijn geest hoger opklom en ik over Gods Voorzienigheid begon na te denken.

Toen begon ik een wonderlijke vrede in mijn hart te ontwaren; ik begon toen te zeggen: "O mijn God, Gij hebt mij doen geboren worden op de tijd en in het uur welken Gij bepaald hadt, en gedurende al dien tijd mijns levens hebt Gij mij bewaard en behoed in treffende gevaren, en hebt er mij ganselijk uit verlost. Indien dan nu het uur gekomen is waarin ik dit leven moet verlaten om tot U te gaan, Uw heilige wil

geschiede. Uw hand kan ik niet ontvluchten, en al ware het dat ik dit kond, zo zou ik het niet willen, want daarin bestaat al mijn geluk dat ik mij gedraag overeenkomstig Uw wil."

Al deze overwegingen maakten, en maken nog voortdurend mijn harte zeer vrolijk en bereidwillig, en ik bid u mijn dierbare en getrouwe gezellin, dat gij er u met mij over verheugt, en die goede God dankt voor hetgene Hij gedaan heeft, want Hij doet niets dat niet rechtvaardig en zeer billijk zij. En gij moet er u zo veel te meer over verblijden, daar het dienende is tot mijn welzijn en tot mijn rust. Gij hebt genoeg gezien van de arbeid en de moeite, het kruis, de vervolgingen en de droefenissen die ik heb ondergaan, en zelfs hebt gij in dezelve gedeeld, toen gij op mijn reizen hebt vergezeld gedurende de tijd mijner ballingschap; en zie, nu is het ogenblik daar waarin God mij de hand wil reiken om mij in Zijn zalig rijk in te zamelen. Ik ga voor u henen, en wanneer het de Heere behagen zal, zult gij mij volgen; het is niet voor altoos dat de scheiding plaats zal hebben, de Heere zal ook u inzamelen om ons tezamen te herenigen met ons hoofd Jezus Christus. Hier is de plaats onzer woning niet, want zij is in de hemel, hier is slechts de plaats onzer vreemdelingschap. Laat ons daarom hijgende zijn om in ons ware land, de hemel in te gaan, en begeren wij boven alles om ontvangen te worden in het huis van onzen hemelse Vader, om daar onze Broeder, Hoofd en Zaligmaker Jezus Christus te zien; en de hoogwaardige vergadering der Patriarchen, Profeten, Apostelen, en van zoveel duizenden martelaren, tot welke ik ingezameld hoop te worden, wanneer ik de loopbaan der roeping, mij door de Heere Jesu toevertrouwd, zal geëindigd hebben.

Ik bid u dan, mijn veelgeliefde, dat gij u troost bij de overweging van al deze dingen. Denk boven alles na op de eer die God u geschonken heeft, door u enen man te 'geven die niet alleen een dienaar is van Zijn Evangelie. maar die ook zodanig door God verwaardigd wordt, dat het Hem behaagt hem de martelaarskroon deelachtig te doen zijn. Dit is zulk een grote eer dat God dezelve niet aan Zijn engelen bewijst. Ik ben blijde, mijn hart is vrolijk, daar ontbreekt mij niets te midden van mijn droefenissen; ik ben vervuld met de overvloed der rijkdommen van mijn God; ik ben zelfs zo vertroost, dat ik genoeg heb voor mijzelf en voor alle degenen tot welke ik zou mogen spreken.

Hierom is het dat ik mijn God bid dat Hij voortga met mij, Zijn gevangene, Zijn goedheid en zijn vriendelijkheid te betonen, hetwelk ik ook hoop heb dat Hij doen zal, want ik ben door eigene ondervinding wel bewust, dat Hij hen die op Hem hopen nimmer verlaat. Nooit had ik gedacht dat God zo goedertieren zou geweest zijn jegens een zo ellendig schepsel. als ik ben. Nu gevoel ik de getrouwheid van mijn Heere Jesu Christi. Nu beoefen ik hetgeen ik zo menigmaal aan anderen gepredikt heb, en voorzeker ik moet bekennen, dat in vergelijking met hetgeen ik door eigene praktijk ondervind, ik, toen ik weleer predikte, sprak als een blinde van de kleuren.

Ik heb meer geleerd en meer vorderingen gemaakt sedert ik gevangen ben, dan gedurende mijn gehele leven; ik bevind mij in een zeer goede school; de Heilige Geest is mij geschonken, en deze ondersteunt mij gedurig en leert mij de wapenen behandelen in deze strijd. Van de anderen kant gaat de Satan, de tegenpartij van al Gods kinderen, die als een tierende en brullende leeuw is, om mij heen om mij te verslinden. Maar Hij die tot mij gezegd heeft: "Heb goede moed, ik heb de wereld overwonnen", maakt mij overwinnaar, en reeds zie ik de Heere de Satan onder mijn voeten verbrijzelen, en gevoel ik "de kracht van God die in mijn zwakheid volbracht wordt."

Onze Heere doet mij van de een zijde mijn zwakheid en kleinheid gevoelen, dat ik niets ben dan een ellendig aarden vat, broos in de hoogste graad, opdat ik mij vernedere en al de roem der overwinning Hem worde toegebracht. Van de andere zijde vertroost en versterkt Hij mij op een ongelofelijke wijze, en gevoel ik mij zelfs geruster en beter tevreden dan de vijanden van het Evangelie. Ik eet, drink en slaap beter dan zij. Ik ben geplaatst in het meest versterkte en ondragelijkste hol dat men bedenken kan, donker en duister, zo zelfs dat men het om zijn donkerheid het Schemerhol noemt. Ik ontvang in hetzelfde geen lucht dan door een klein stinkend gat waar men de onreinigheden werpt, ik heb dikke en zware ijzers aan de handen en aan de voeten die mij onophoudelijk de zwaarste en folterendste pijn doen lijden, daar door dezelve het vlees tot op mijn arme beenderen wordt afgescheurd. Vervolgens komt de opzichter der smidse twee of drie malen daags mijn boeien nazien, bevreesd zijnde voor mijn ontvluchting; en ten einde wel verzekerd van mij te zijn heeft men drie wachten van veertig mannen voor de poort der gevangenis geplaatst. Ook ontvang ik bezoeken van de Heer De Hamaide, die mij komt zien, zoals hij zegt, om mij te troosten en mij tot lijdzaamheid aan te sporen, doch hij komt gaarne als hij het middagmaal gebruikt heeft, wanneer de wijn hem in het hoofd zit en zijn buik welgevuld is. Gij kunt denken hoedanig die vertroosting zijn. Hij overlaadt mij met dreigingen, en heeft mij gezegd dat indien ik ook slechts de geringste poging doe om te ontvluchten, hij mij met de hals, het lijf en de benen aan ketenen zal leggen, zodat ik geen vinger zal kunnen verroeren; en vele andere dergelijke praatjes meer. Maar ten spijt van dat alles laat mijn God niet na Zijn belofte te houden en mijn hart te vertroosten, mij een grote vergenoegdheid schenkende.

Daar het dan nu zo met de zaken gelegen is, zo bid ik u, mijn lieve zuster en trouwe huisvrouw, dat gij u in uw beproevingen vertroost in de Heere, en Hem uzelf en uw zaken in handen stelt. Hij is de Man der gelovige weduwen en de Vader der arme weezen, en ik verzeker u dat Hij u nimmer zal verlaten. Gedraag u altijd, zoals gij tot hiertoe gedaan hebt, als een Christenvrouw en standvastig in de vreze Gods, en vereer, zo veel in u zal zijn, door uw goed leven en door uwen wandel, de leer van de Zone Gods die uw man gepredikt heeft; en daar gij mij altijd zeer teder bemind hebt, zo bid ik u dat gij dezelfde plicht voortdurend aan onze kleine kinderen vervult. Onderwijs ze in de kennis van de waarachtige God en van Zijn Zoon Jezus Christus. Wees hun te gelijk tot vader en moeder, en doe uw best dat zij het weinige goed hetwelk God u gegeven heeft in eer mogen bezitten. Zo God u genade schenkt om na mijn verscheiden in de weduwschap met uw kindertjes te blijven voortleven, zo zult gij zeer wel doen. Kunt gij het niet en begint u de kracht te ontbreken, tracht u dan aan de enen of anderen deugdzaame en gelovige man te verbinden, die God vreest en een goede getuigenis heeft. En wanneer het mij mogelijk zal zijn, zal ik aan onze vrienden schrijven dat zij voor u zorgen, gelijk ik ook niet geloof dat zij zich hieraan onttrekken zullen. Nadat de Heere mij tot Zich zal genomen hebben, zult gij wederom tot uw vorige wijze van leven kunnen terugkeren. Gij hebt onze dochter Sara wier opvoeding weldra voltooid zal zijn; zij zal u gezelschap kunnen houden, u bijstaan in uw droefenissen en u troosten in uw wederwaardigheden, en de Heere zal altijd met u zijn.

Groet al onze lieve vrienden van mijnentwege, en zeg hun. dat zij God voor mij bidden, opdat Hij mij de nodige kracht, welbespraaktheid en wijsheid geve om de waarheid van de Zone Gods tot de einde toe en tot op mijn laatste levenssnik te handhaven.

Vaarwel, Catharina, mijn zeer geliefde vriendin. Ik bid mijn God dat Hij u vertrooste en u onderwerping schenke aan Zijn heilige wil. Ik hoop dat God mij de genade zal schenken u meer te schrijven, zo het Hem behaagt, ten einde u te troosten zolang ik nog op deze ellendige wereld zal zijn - en bewaar mijn brief ter gedachtenis aan mij. Hij is zeer slecht geschreven, doch ik doe gelijk ik kan en niet gelijk ik wil. Wees zo goed mij in de herinnering van mijn lieve moeder aan te bevelen; zo het Gode behaagt, hoop ik haar iets ter vertroosting te schrijven.

Groet ook mijn lieve zuster; zij ontvang haar beproeving uit de hand van God. Het ga u wel.

Uw getrouwe man,

GUIDO DE BRES,

bedienaar van het Woord van God, te Valenciennes, en thans gevangen om de Zone Gods.

GUIDO DE BRÈS AAN ZIJN MOEDER.

Mijne waarde en veelgeliefde moeder!

Als ik bij mijzelf naga, hoe hard en ondragelijk mijn gevangenneming u valt, vanwege de grote moederlijke toegenegenheid die gij altijd voor mij gehad hebt, zo kan het niet anders of mijn hart wordt doorboord van smart, en word ik inwendig dienaangaande grotelijks beroerd. Voorzeker kan ik nu wel bij ondervinding zeggen, dat de scheiding van een moeder en van haren zoon zeer zwaar valt.

Maar wat? Als ik beschouw dat de scheiding nog onvergelykelyk zwaarder is wanneer de mens afstand doen moet van zynen God en de eeuwige gelukzaligheid vaarwel zeggen, dan gevoel ik mij enigermate verlicht en gesterkt in mijn verdriet, om te zien op mijn roeping, en op de zake van de Zone Gods, welke ik moet handhaven voor de mensen. Het is mij als of ik Jezus Christus, mijn Meester, mij met luider stem hoor toespreken en tot mij zeggen: "Al wie zijn vader en zijn moeder liever zal hebben dan Mij, is niet waardig tot Mijn volk te behoren." Dan zegt Hij mij: "Voorwaar zeg ik u, daar is niemand die verlaten heeft zijn huis, of ouders, of broeders, of kinderen, om het koninkrijk Gods, die hier niet veel meer zal ontvangen, en in de toekomstige eeuw het eeuwige leven."

Schone woorden, voorwaar, om mij van alles te doen afzien, en mijn hart van vreugde te doen huppelen in mijn binnenste, als ik om de onveranderlijkheid en om de waarheid denk van Hem die mij zo toespreekt. Ik zeg dan vrijmoedig met Paulus: "Ik achte alle dingen drek te zijn en reken die schade, in vergelyking van de uitnemendheid der kennis Christi Jesu mijn Heere."

Gij ook mijn veelgeliefde, verhef u boven uw smarten door de beschouwing van het welbehagen Gods, die op deze wijze over mijn persoon wil beschikken, ten einde Zich in mij, broos en ellendig vat, te verheerlijken.

Breng u in gedachten hoe het Gode behaagd heeft mij tot Zynen dienst te roepen tegen alle menselijke hoop in; hoe, toen gij mij nog onder uw hart omdroegt, gij door de stad Bergen een zekere Italiaanse jezuiet, die in de straten predikte, naliiep, toen zeidet gij biddende tot God: "Mijn God! waarom hebt Gij mij niet zulk een kind gegeven? En mocht het kind dat ik in mijn schoot draag Uw woord prediken!"

Gij zeidet dit, en God verhoorde zelfs ten bewijze dat Hij rijk is in barmhartigheid, en dat Hij alle dingen overvloedig kan schenken boven hetgeen wij van Hem zouden durven vragen, heeft Hij u meer gegeven dan wat gij van Hem vraagdet. Gij vraagdet dat het kind hetwelk gij in uwen schoot droegt zijn mocht als die Jezuïet, en God heeft het de Heere Jesu toegeheilgd, en bewaard om door die nieuwe sekte, die men Jezuïeten noemt, niet verleid te worden.

Mij dan alzo een ware navolger van Jezus, de Zone Gods, gemaakt hebbende zo heeft Hij mij "tot de heilige bediening geroepen, niet om de leer der mensen, maar om het zuivere en eenvoudige Woord van Jezus en van zijn Apostelen te verkondigen. En dit heb ik tot op dit ogenblik gedaan, in een goede en reine consciëntie, geenszins mijn eigen roem, noch mijn bijzonder voordeel beogende, maar alleen de zaligheid der mensen. Getuige zij hiervan de ijver Gods die mij bezielde heeft, en van veel kruis, droefenissen en arbeid is vergezeld gegaan, niet slechts gedurende enigé weinige dagen, maar vele jaren lang. Al deze dingen moet gij u herinneren tot uwen troost, en om u zalig. te achten daarin dát God u de eer heeft bewezen een Zijner dienaren, wie Hij met de kroon en de glorie eens martelaars begiftigt, gedragen, gezoogd en opgevoed te hebben.

Laat het u dan niet hard vallen indien mijn God mij nu als een offerande van welriekende reuk tot Zich wil ontvangen, en door mijn dood het volk bevestigen hetwelk Hij uitverkoren heeft.

Wat mij betreft, ik ben verblijd, en ik bid u er met mij over te verblijden, wetende dat dit tot mijn beste welzijn en mij ter zaligheid zal medewerken. Ik onderwerp mij aan al hetgeen Hem behagen zal met mij te doen, wetende dat Hij niets wil doen hetwelk niet rechtvaardig en billijk zij. Hij is mijn God, Hij is mijn Vader, Wie het noch aan de wil, noch aan de macht ontbreekt om mij te verlossen, indien Hij dit goed vond; hieromtrent berust ik in alles in Hem. Vindt Hij het goed om mij thans uit dit ellendige, zo gebrekkige en moeitenvolle leven tot Zich te nemen, zo is het in de bloei mijns levens dat ik het zal verlaten, na veel gearbeid en gezaaid te hebben in de Kerk van Zijnen Zoon, zelfs na mij reeds met eigen ogen de vrucht van mijn arbeid en mijner werkzaamheden te hebben doen zien. Want het heeft Hem behaagd mijn dienst te zegenen en grotelijks vruchtbaar te maken, zodat de Kerk er nog vele jaren na mijn dood de gevolgen van zal ondervinden. Het is dan recht dat ik tevreden en dankbaar zij datgene gezien te hebben hetwelk mijn God mij gegeven heeft te zien.

Daar is nog veel goed zaad hetwelk ik gezaaid heb, dat nu onder de grond bedolven is; doch wanneer het zal bevochtigd zijn met mijn bloed, zal het opgroeien en openbaar worden door het welbehagen Gods. En nu, wat zou ik te begeren hebben anders dan dat de wil van mijn God geschiede, en ik mij bereide om in de heerlijkheid en onverderfelijkheid des hemels de vrucht in te oogsten die ik op aarde met veel tranen gezaaid heb? En voorwaar is het mijn hoop dat het grote volk, hetwelk ik door het Evangelie voor mijn Heere Jezus gewonnen heb, mijn roem en mijn kroon zal zijn ten laatste dage.

Ik ga dan henen en bewandel de nauwe en moeilijke weg die ten leven leidt; ik ga heen door de weg welke al de Profeten en Apostelen zijn doorgedaan, ja zelfs de eigen Zone Gods, onze Heere Jezus Christus, en zo vele duizenden martelaren, die hun bloed gestort hebben voor de getuigenis des Evangelies. Deze is de weg van welken Christus gesproken heeft, zeggende: "Gaat in door de enge poort, want ik zeg u dat velen zullen zoeken in te gaan, en. zullen niet kunnen." Dit is het smalle pad waarvan Ezra spreekt, "hetwelk niet breder is dan een voetstap, en onder hetwelk een diep

water en een groot vuur is, dat hen die struikelen en vallen verslindt." Echter loopt dit pad uit op de stad die vol is van allerlei goederen, waardoor het zalige leven verstaan wordt, waar de kinderen Gods aan niets gebrek zullen hebben.

Wat nuttigheid zou het mij geven met de wereld de brede en wijde weg te bewandelen, om eindelijk neder te storten in verwoesting en in een eeuwig verderf? Ik weet wel dat indien ik mijn lieve Heere Jezus wilde verloochenen, en in de wereld en tot de besmettingen van dit leven terugkeren, de wereld mij omhelzen zou en mijn persoon in achtung zou houden. Maar God verhoede het dat ik mijn Zaligmaker zou verloochenen om afgoden in zijn plaats te stellen, en onheilige dingen in plaats van Zijn dierbaar bloed.

Reeds twintig jaren lang heb ik Hem gediend, en nimmer heeft Hij het mij in enig ding aan hulp laten ontbreken, maar Hij heeft mij altijd een liefde betoond die alle verstand te boven gaat. Behalve deze grote weldaad, heeft Hij Zich overgegeven in de schandelijke kruisdood om mij het eeuwige leven te geven. En wat! zou ik dan de levende verlaten om mijn toevlucht te nemen tot de doden? Zou ik de hemel laten om de aarde te kiezen, de eeuwige dingen voor de tijdelijke? Zou ik het ware leven voor de tijdelijke dood verlaten? Dat het Hem die alleen mijn Kracht en mijn Rots is, behagen moge mij daarvoor te bewaren, en Zich in de nood mijn borg, mijn schild, mijn verdediger en de kracht van mijn leven in mijn geringheid en zwakte te betonen. Ik kan met Petrus zeggen, toen Christus hem vroeg, nadat vele Zijner discipelen Hem verlaten hadden en tegen Hem opgestaan waren: "En gij", zegt Hij, "wilt ook gijlieden niet henen gaan gelijk de anderen?" Petrus antwoordde: "Heere, tot wien zouden wij gaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens."

De Heere mijn God zal men niet tot zo er laten komen dat ik, even als de wereld dit doet, de Springader des levendigen waters verlaat, om gebroken bakken uit te houwen en te graven, die geen water houden, gelijk God hierover met recht klaagt aangaande Zijn volk Israëls door de profeet Jeremia. Ik geloof nu dat ik geen zoon der dienstbaarheid ben om ter verderfenis te gaan, maar een zoon des geloofs om mijn ziel te behouden. Wat mij betreft zo zeg ik vrijmoedig met Mozes, dat "ik liever verkies met het volk Gods kwalijk gehandeld te worden, dan voor enen tijd de genieting van het tegenwoordige te hebben, achtende de versmaadheid Christi meerderen rijkdom te zijn dan alle de schatten der wereld; want ik zie op de vergelding des loons; en ik hoop dat in de ure des noods de kracht des geloofs niet ijdel in mij zal zijn."

En reeds overwin ik door dit geloof de wereld en al mijn vijanden, gelijk de Apostel mij leert en aantoonst dat de gelovigen van het Oude Verbond, hetzelfde geloof bezittende, overwinnaars zijn geweest in hunne beproevingen; zeggende, dat "enigen wreed gefolterd zijn geworden, de aangeboden verlossing niet aannemende, opdat zij een betere opstanding verkrijgen zouden; en de anderen hebben bespottingen en geselen geproefd en ook banden en gevangenis; zij zijn gestenigd geworden, zij zijn in stukken gezaagd; zij zijn verzocht geworden; zij zijn door de scherpte van het zwaard ter dood gebracht; zij hebben ginds en weder gewandeld gekleed in schaapsvellen en in geitenvellen, welker de wereld niet waardig was. Dolende in woestijnen, op bergen, in spelonken en holen der aarde. Al die heilige personen hebben stervende de wereld overwonnen door het geloof, hoewel zij van de mensen geacht werden overwonnen en uitgeroeid te zijn." (Hebr. 11: 35)

Wat zou ik dan nu zeggen, wanneer mijn God mij zo groot een wolk der getuigen en dappere strijders voor ogen stelt? Voorzeker, zoveel in mijn vermogen is, werp ik de last der zonde die mij omringt verre van mij, ten einde lustiger te zijn in de worsteling en loop ik in lijdzaamheid de strijd tegemoet die mij voorgesteld is, ziende op Jezus,

de Oversten Leidsman en Voleindiger des geloofs; dewelke, toen Hem de eer en het kruis werden voorgesteld, het kruis heeft gekozen en hetzelfde de voorkeur gegeven, verachtende de schande en is gezeten aan de rechterhand des troons Gods.

En ik denk en herdenk aan Dezen, die zodanig een tegenspreken van de zondaren tegen Hem verdragen heeft, opdat ik niet verflauwen en bezwijken zou in mijn ziel. Ik overweeg dat ik nog niet tot de bloede toe heb tegengestaan tegen de zonde. Het moet de dienstknecht genoeg zijn", zegt Jezus Christus, "dat hij wordt gelijk zijn meester, want de dienstknecht is niet meerder dan zijn Heer," Ik heb oorzaak tot grote blijdschap wanneer ik zie dat mijn Meester Jezus Christus mij de eer aandoet om mij met Hem aan zijn tafel te doen aanzitten, mij Zijn eigen brood tot spijszake gevende, en mij uit Zijn beker doende drinken. Is dat een geringe zaak zodanig een Heer na te volgen? "Hij door Wiens machtwoord de hemel en de aarde geschapen zijn! Hij in Wiens tegenwoordigheid de engelen en de aartsengelen hun aangezichten bedekken en beven!" En ik, een ellendige aardworm, omringd van zwakheid en gebrek, het behaagt Hem mij *Zijn vriend* en niet *Zijn dienstknecht* te noemen. O welk een eer! Zelfs aan zijn engelen bewijst Hij die eer niet van hen te verwaardigen om voor Zijn Naam te lijden. En wie ben ik om zodanig een eer van mijn God te ontvangen? Voorzeker als ik deze dingen overweeg wordt ik opgetrokken tot in de hemel.

En als of dit alles nog maar weinig ware, zo vertroost Hij mij onophoudelijk in mijn veelvuldige strijd. Jezus Christus mijn Meester is hier gevangen met mij. Ik zie Hem, om, zo te spreken, besloten en benauwd in mijn ijzers en boeien. Ik zie Hem met de ogen van mijn geest ingesloten in mijn eng en duister hol, gelijk Hij mij in het Woord Zijner waarheid beloofd heeft om alle de dagen met mij te zijn tot de einde toe. Hij zegt dat wanneer een Zijner minste discipelen gevangen is, Hij zelf het dan is, zeggende: "Ik was in de gevangenis en gij hebt mij bezocht."

Hij zeide tot Saulus: "Saul, Saul, wat vervolgt gij mij?" en echter vervolgde hij niet dan de arme gelovigen; maar Christus zegt, dat Hij het was die door Saulus werd aangevallen. Hij heeft gezegd door Zijn Profeet Zacharia: "Die u aanraakt, raakt mijn oogappel aan", wat is er kostelijker, nader en beter bewaard dan het oog? En echter hoor ik hier mijn Heere zeggen, dat het kwade en de droefenissen die men mij aandoet de appel van Zijn oog bereiken. O, welk enen Meester en welk een Heere heeft mijn God mij niet doen vinden ! Zal men veel meesters vinden die op zulk een wijze van hunne dienstknechten spreken? Ik geloof het niet. Hij is hier bij mij met een overgrote menigte engelen, mij vertroostende en mij versterkende, en doende dat zo liefelijke geluid der woorden Zijnsmonds mij in de oren klinken, tot mij zeggend: "Die overwint, Ik zal hem geven te eten van de boom des levens, die in het midden van het paradijs Gods is." En wederom: "Ik weet uw verdrukking en uw armoede; doch gij zijt rijk. Gij wordt gelasterd van degenen die zeggen dat zij Joden zijn, en zijn het niet, maar zijn een synagoge des Satans. En vreest geen der dingen die gij lijden zult; ziet, de duivel zal enige van ulieden in de gevangenis werpen." Dan zegt Hij tot mij: "Zijt getrouw tot de dood, en ik zal u geven de kroon des levens." O welk een vertroosting! Mijn hart huppelt en springt op van vreugde in mijn binnenste, als die woorden in mijn oren weergalmen. Het is geen leugenaar of bedrieger die zo spreekt; maar het is de Zoon van God, de mond zonder bedrog, de onfeilbare Waarheid.

Op zodanige wijze dan nu vertroost en versterkt zijnde, strijd ik in mijn banden, mij duizendvoudig welgelukzalig achtende deel en gemeenschap te hebben aan het lijden en aan de beproevingen Christi, wel wetende dat ik niet lijd tengevolge van aan iemand nadeel of onrecht te hebben aangedaan. Ik heb voor zo veel in mij geweest is,

gearbeid aan de bevordering der zaligheid van allen, ik heb aan allen vrede verkondigd. En ik lijd om geen andere reden dan omdat ik Jezus Christus gepredikt heb, gekruisigd tot behoudenis der mensen. En ten getuige hiervan beroep ik mij op de consciëntie van hen die mij hier geketend houden als enen kwaaddoener. Het is dan op goeden grond dat ik mij verblijde om Christus, om de waarheid, om de gerechtigheid te lijden, wetende dat, zo als Petrus zegt, "de Geest der heerlijkheid Christi op mij rust." Ik ben tevreden, ik ben met goederen vervuld ; ik heb aan niets gebrek, zo lang de Heere mij vervult met zijn goederen. Wat zal ik dan zeggen, daar mijn God mij het koninkrijk van Zijnen Zoon heeft doen zien bloeiende in het land mijner geboorte, en Hij mij nu in de rust roept? Voorzeker zeg ik van ganser harte met Simeon, Jezus Christus als nieuwgeboren in mijn armen omhelzende: "Laat nu, o Schepper, Uw dienstknecht henegaan in vrede, naar Uw woord. Ik ben blijde dit sterfelijke leven te verlaten, om in te gaan in de rust van mijn God."

Zo dan, mijn lieve moeder, daar gij mij in dezen wel bereid en vrolijk ziet, wees tevreden en verheug u met mij over de eer welke God u bewijst, daar Hij u een zoon gegeven heeft die Zijn Woord verkondigde en dat terwijl gij er een van Hem vroeg, die niet dan de leer der mensen zou gepredikt hebben. En daar het kruis en de vervolgingen gewoonlijk het Woord van God vergezellen, zo ben ook ik dezelve deelachtig geworden. Laat u dan dit in genen dele bevreemden, want hetzij ik hetzij wie wil, "allen die godzaliglijk willen" leven in Christus Jezus, die zullen vervolgd worden", gelijk Paulus het aan allen betuigt.

Wees dan weltevreden, God heeft u al uw kinderen getrouwd doen zien, en ook hun geslacht hebt gij gezien. Tot in gezegende ouderdom zijt gij gespaard geworden, en volgens de loop der natuur kunt gij niet lang meer na mij leven. Ik ga u voor en gij zult mij volgen wanneer gij aan het einde uwer dagen zult gekomen zijn. Wij moeten bij het lijden dezes tegenwoordigen levens niet blijven stilstaan, om bij de beschouwing daarvan ons over te geven aan de verwondering; dat alles werkt niets uit dan tranen uit de ogen te persen, en de mensen te bevreemden. Maar wij moeten bedenken dat alles haastiglijk zal voorbijgaan, terwijl de vreugde daarna volgende duurzaam en eeuwig zal zijn; de vervolgers zullen niets anders doen dan de toorn Gods over zich te verzamelen, die aan het einde hen overvallen en verwoesten zal. Ziet gij niet hoe het een geslacht gaat, en het andere deszelfs plaats inneemt? en zo gaat alles vluchtig voorbij als de wind en de rook, zonder dat iets van duur zij. Deze sterft heden en gene morgen; de een op deze wijze, de andere op gene. Daar is niemand gelukkig te midden der onrust en der onbestendigheid dezer eeuw, dan alleen zij die gebouwd zijn op het vaste fundament, hetwelk is Jezus Christus.

Haal u het voorbeeld dier deugdzaame moeder voor ogen, van welke in het tweede boek der Machabeën gesproken wordt, die hare zeven zonen op een en dezelfde dag zag martelen, ja zelfs enen zeer wrede dood sterven, wordende hun de tong afgesneden, het hoofd gevild, de armen en benen afgehouden, en zij daarna in een koperen ketel te vuur gezet. Toen zij nu dit erbarmelijke schouwspel zag, vertoonde zij een waarlijk mannelijk gemoed, vertroostende en bemoedigende haar eigen kinderen in het ondergaan van de dood om de wet van God; en daar de jongste hunner als wankelende was door de beloften van de dwingeland, moedigde zij hem aan om met standvastigheid te lijden en in het voetspoor zijner broeders te wandelen, hem zeggende dat hij zijn lichaam en zijn leven gaarne moest overgeven voor de wet van God.

Ook herinner ik mij in de geschiedenissen der Kerk gelezen te hebben, dat ten tijde der grote vervolgingen, die weleer plaats hadden, de arme Christenen zich buiten

enige steden verzameld hadden om het Woord van God te horen. Er was toen een zeker gouverneur, die uitgezonden werd om al die arme gelovigen ter dood te gaan brengen. Daar nu deze gouverneur voorttrekkende was ten einde de bozen hem opgedragen last ten uitvoer te gaan brengen, kwam het gerucht daarvan een goede, gelovige, waarlijk Christelijke vrouw ter oren, die zich haastte naar de gemelde vergadering toe te lopen, haar kindje in de armen nemende. Toen zij nu tot de bende van de dwingeland genaderd was, wierp zij zich in haar midden ten einde zich een doortocht door dezelve te banen. Gemelde gouverneur haar dus ziende lopen, liet haar roepen en vroeg haar waar zij zo haastig heen liep. Zij antwoordde hem terstond dat zij zich naar de vergadering der Christenen begaf. Toen zeide hij tot haar: "Hebt gij het bevel en de last niet vernomen die mij gegeven is om alles ter dood te brengen?" Zij antwoordde: "Ik weet het, en het is daarom dat ik zo haastig loop, ten einde ik zo gelukkig kon zijn om met de overigen te lijden." Toen vroeg hij haar: "En wat wilt gij met dat kleine kind doen?"

"Ik draag het met mij", zeide zij, "opdat het met de anderen de martelaarskroon deelachtig worde." De dwingeland, diep getroffen over de woorden dezer vrouw keerde tot zijn meester terug zonder zijn onderneming ten uitvoer gebracht te hebben. Ziedaar waarlijk een hart op een wonderlijke wijze door de ijver der liefde Gods ontvlamd. Het is een hart waardig om aan alle vrouwen ten voorbeeld voorgesteld te worden.

Ik herinner mij nog een andere moeder en haren zoon ten tijde toen Romanus gemarteld werd; men wilde dat deze enige beelden zou aanbidden, doch hij zeide met luider stem en op een verstaanbare wijze midden op de marktplaats, dat hij maar één God aanbad in de Naam van Zijn Zoon Jezus Christus, en dat deze leer zo zeker en zo waar was, dat indien men een kindeken van zeven jaren tot hem bracht, hetwelk nog niet bevooroordeeld was door enigen bijzondere indruk, en hij het aangaande deze dingen ondervroeg, hetzelfde er hem op zou antwoorden. Men nam dan een kindeke van ongeveer zeven jaren oud, hetwelk voor het volk gebracht zijnde, ondervroeg Romanus het, zeggende: Luister eens, mijn zoon, moet men vele goden aanbidden of slechts een Enige in de Naam van Jezus Christus? Het kind antwoordde hem: "Onder ons kleine kinderen kennen wij maar één God." Toen liet de dwingeland de moeder gevangen nemen en het kleine kind in de tegenwoordigheid van zijn moeder met roeden vaneen scheuren. Het kind vroeg aan zijn moeder te drinken, die hetzelfde ten antwoord gaf: "Helaas, mijn kind, ik heb niets om u te drinken te geven, maar ga, mijn zoon, drink uit de martelaarskelk met de kleine kinderen die Herodes deed doden!" Daarna werd het kind onthoofd.

Zulke voorbeelden zijn ons nagelaten als zo vele spiegels in welke wij de overwinningen van God in de zwakheid der Zijnen zien, opdat wij allen, met één hart en één wil, Hem offeranden des danks en des lofs offeren, en men zijn overwinningen aan onze broeders en aan onze zusters vertelle; en wij zullen Hem een nieuw gezang zingen, hetwelk over de gehele aarde weergalmende, alle creaturen, ja zelfs de engelen zal aansporen, om Zijn heilige Naam in eeuwigheid te verheerlijken. Het zij zo!!

Vaarwel, mijn moeder, vaarwel, mijn lieve moeder. De Heere vertrooste u in uw bezoeking.

GUIDO'S LAATSTE VAARWEL.

Mijne lieve moeder,

Ik bid u, wees goedsmoeds te midden uwer droefheid, en draag deze beproeving, u van God toegezonden, met geduld en blijdschap, wetende dat het het welbehagen Gods is, hetwelk men in genen dele mag weerstaan, al ware het ook dat men hiertoe de macht had.

Leef het overige uwer dagen in de vreze Gods, blij mijner gedachtig, als ook dat ik mijn God gediend heb tot in de dood. Ik blijf u steeds voor zo lang als gij in deze wereld nog zult leven, mijn arme vrouw en mijn kindertjes aanbevelen, die hun vader in hun vroegste jeugd verliezen, en ik bid de Heere mijn God uit de grond mijns harten, dat het Hem behage hun van hunne kindsheid af Zijn Heilige Geest te schenken, en hen in Zijn vreze te doen wandelen gedurende hun gehele leven. Ik vraag Hem zonder ophouden om die zegen, dat Hij Zich de man mijner arme weduwe betone, dat Hij haar zegene en haar genadig zij tot in eeuwigheid.

Ik ben verheugd te vernemen, dat zij zich met hare kinderen naar Sédan begeven heeft, hetgeen mij enige rust en verademing geeft; en alhoewel zij van u en van mijn broeders verwijderd zij, zo bid ik u allen haar echter nimmer te vergeten, maar zoowel voor haar als voor mijn arme kleinen te zorgen. Ik bid de Heere mijn God, dat het Hem behage u te vervullen met de overvloed Zijner gunsten en hemelse zegeningen en uw grijzigheid meer en meer in eer te doen zijn, u bevestigende in alle goeds, tot dat Hij u, met al Zijn waar volk, in Zijn zalig rijk inzamele.

Ik beveel u Gode en de Woorde Zijner genade, die machtig is om u op te bouwen en u een erve te geven onder alle heiligen.

Den 19^e Mei 1567.

Door uwen zoon, die u op het hartelijkst lief heeft,

GUIDO DE BRES,
gevangen om Jezus Christus, den Zone Gods.